

ANALIZA BILANSA

Dodatak „Narodnom Blagostanju“

BROJ 51

BEOGRAD, 17. DECEMBRA 1938.

GODINA X

Sadržaj:

„Каштел“ фабрика хемијско-фармацеутских производа д. д., Загреб
Грађанска дионичка штедиона у Дарувару

„КАШТЕЛ“ ФАБРИКА ХЕМИЈСКО-ФАРМАЦЕУТСКИХ ПРОИЗВОДА Д. Д., ЗАГРЕБ

После светског рата, поред других индустријских грана, код нас се је постепено развила и ојачала и индустрија хемијско-фармацеутских препарата. Данас се производи појединих наших фабрика по квалитету могу потпуно мерити с одговарајућим препаратима највећих страних предузећа, а по цени су обично и јефтенији. Упркос томе, наше фабрике се морају још увек борити против укорењеног мишљења да је само страна роба добра. Велику улогу игра у том погледу и смишљена страна пропаганда. Наша царинска и фискална политика такође ометају даље јачање домаће хемијско-фармацеутске индустрије. Треба само споменути да су домаће фабрике приморане да за увоз потребних сировина (алкалоида и алкалоидних соли) плаћају готово три пута већу царину, него што је стране фабрике плаћају за увоз готових препарата. И порез на последњи промет који плаћају домаће фабрике (6% приликом увоза сировина и даља 4% на готове препарате) је већи од онога који сноси страна индустрија (7%). То би требало исправити, јер је већ и ради народне одбране неопходно потребно да се што јаче подигне домаћа индустрија лекамената.

У овој струци имамо већ двадесетак домаћих предузећа. „Каштел“ заузима међу њима неоспорно једно од првих места. Ово предузеће је основано 1920 године. У то време оно је било уредило своју фабрику на поседу „Каштел“ код Карловца. У току 1928 купљен је један комплекс зграда на западном индустријском крају Загреба. Ту је пренета и фабрика, која се отада готово стално проширује и све више усавршава свој рад. Поред осталог, предузеће је у току 1936 основало и своје препаратно одељење, у којем се израђују самостални научни препарати, као и извесне сировине за исте.

Фабрикациони програм „Каштеле“ обухвата врло велики број лекамената. Предузеће израђује Галенске препарате, фармацеутске хемикалије, стерилне инјекције, читав низ научних специјалитета, затим извесне лекове за сузбијање сточних болести итд.

Ево главних билансних позиција „Каштеле“, фабрике хемијско-фармацеутских производа д. д. у Загребу:

Активна	Рачун изравњања			
	1934	1935	1936	1937
	у хиљадама динара			
Фабрика	2.779	(2.814)	(2.822)	(3.102)
Непокретности	—	1.815	1.640	1.707
Уређај фабрике	—	999	1.182	1.395
Инвентар	177	119	150	168
Превозна сред.	—	—	—	88
Благ. и Пошт. штед.	53	58	71	108
Ефекти	32	123	43	48
Залиха робе	1.107	1.207	1.580	1.892
Дужници	2.103	2.100	2.716	2.523
Јамчевине	—	—	20	20
Губитак	95	—	—	—

Пасива

Главница	2.000	3.000	3.000	3.000
Амортизациони фонд	—	477	710	951
Повериоци	3.162	2.646	3.479	3.583
Акцепти	900	200	—	—
Јамчевине	—	—	20	20
Пренос добити	—	—	98	12
Добит тек. год	(40)	98	94	383
Збир биланса	6.405	6.441	7.402	7.950

Пре три године, у октобру 1935, главница је била повишена са 2 на 4 милиона, али је крајем те године износила само 3 милиона, пошто је одмах отписано 25% односно 1 милион динара. Од тога је употребљено 100 хиљ. за отпис губитка који је настао продајом дворца у Карловцу, у којем је, као што је споменуто, у прво време била уређена творница. Крајем 1937 укупна сопствена средства, урачунавши и чисти добитак, износе 4,34 мил. Сопствена средства покривају све инвестиције и један део обртног капитала. То је повољно. Повериоци су билансирани са 3,58 мил. дин. Они су за око 800 хиљ. већи од укупних сопствених средстава. У односу на претходну годину порасли су за око 100 хиљ., а према 1935 за скоро 1 мил. дин. Прошлогодишња дотација фонду амортизације износила је 240 хиљ., једнако као и у 1936 години.

Инвестиције су и прошле године нешто повећане (300 хиљ. дин.). За око 300 хиљ. била је у 1937 и залиха робе већа. Дужници су, међутим, смањени за 200 хиљ. Иначе, укупне инвестиције износе 3,1 мил.

После читавог низа година, које су завршаване или са губитком или са само незнатним добитком, прошлогодишње пословање донело је сасвим задовољавајући резултат. Чиста добит износи 383 хиљ., а са преносом из 1936 — 397 хиљ. дин. Тиме би се могла исплатити дивиденда од преко 12%. За 1936 дивиденда је износила 6%. Иако је предузеће основано још 1920 године, ипак до претпрошле године није дељена никаква дивиденда.

У фабрици „Каштел“, и у њеним научним одељењима запослено је око 100 радника, 25 дипломираних хемичара, апотекара, лекара и дрогиста и око 15 комерцијалних чиновника.

У управи су била г. г.: Маг. Драгутин Перош (претседник), Никола пл. Ритер Познановец, д-р Бруно Воук, Маг. Аурелије Боровечки, Ернест Лукић, д-р Ј. Нико Илић. Директор је био г. д-р Евген Ладањ.

ГРАЂАНСКА ДИОНИЧКА ШТЕДИОНА У ДАРУВАРУ

Почетком 1938 Грађанска дионичка штедиона завршила је 35 годину свог рада. Завод је основан почетком 1903 године. Главница му је првобитно износила 60 хиљада круна; 1912 она је повишена на 150 хиљада, 1921 на 300 хиљада и 1922 на 1 милион круна. У току 1923 прешло се на динаре и главница од 1 милион круна претворена је у 250 хиљада динара. 1926 приступило се новом повишењу главнице на 1 милион динара; крајем 1929 главница је повишена на 1,5 мил., у 1930 на 2 милиона, а у 1931 на 3 ми-

лиона круна. Новчани заводи у среским местима западних крајева државе ретко када имају главницу већу од једног милиона динара. То нам већ показује да Грађанска дионичка штедиона са главницом од 3 милиона динара мора спадаати у ред наших јачих провинцијских завода. Упоредо са порастом сопствених средстава до септембра 1931 стално су се повећавали и улози, тако да су у то време били достигли висину од скоро 40 милиона динара. Благодареди томе ни привреда у крају у коме ради Грађанска дионичка штедиона није никако оскудевала у кредитима. Напротив, овај релативно врло јаки провинцијски завод јављао се и као извозник капитала у друге крајеве државе. Поред централе у Дарувару он има своје филијале у Загребу и Сарајеву, а заступства и у многим другим местима.

Овде је и криза поверења, која је избила у јесен 1931, оставила најмање трагова. Грађанска дионичка штедиона није се никако користила заштитом, већ је увек у пуној мери удовољавала свим захтевима улагача. И она је, додуше, давала зајмове земљорадницима, али је у односу на укупно пословање кредитирање земљорадника било ипак доста незнатно. Штедиона ради највећим делом са трговцима, индустријалцима, занатлијама, чиновницима итд. Општа криза поверења и паника улагача нашли су је потпуно ликвидну. У њеној управи налазе се врло способни банкарски, који приликом улажења у нове послове приступају увек са највећом предострожношћу. Због тога Штедиона и њена управа и уживају највеће поверење.

У току последњих осам година улози на књижице овако су се кретали (у милионима динара):

1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
38,7	32,9	26,7	29,2	28,3	22,3	30,7	31,8

Са 38,7 милиона крајем 1930, када су били највећи, улози су били пали на 26,7 милиона до краја 1932. Већ у току 1933, уместо даљег одлива, појавно се нови прилив. Поновно пролазно опадање улога у 1934 и 1935 било је изазвано максимирањем каматних стопа. Међутим, то опадање било је већ у току 1936 више него надокнађено. У току прошле године прилив улога се наставио, тако да су они крајем 1937 износили 31,8 милиона, само за 1 милион динара мање него крајем 1931 године.

Рачун изравњања

Активна	1934.	1935.	1936.	1937.
	у хиљадама динара			
Готовина	1.134	386	788	1.726
Ефекти	180	180	182	140
Новчани заводи	5.696	3.105	1.356	—
Менице	616	553	472	573
Дужници	25.205	22.623	32.212	33.856
Непокретности	438	444	463	447
Инвентар	74	81	81	85
Пасива				
Главница	3.000	3.000	3.000	3.000
Резервни фонд	300	350	370	400
Улози на тек. рач.	1.565	1.598	1.392	1.451
Улози на књижице	28.345	22.326	30.690	31.853
Неисп. дивиденда	3	3	3	—
Чиста добит	131	95	100	124
Збир биланса	33.344	27.372	35.555	36.828

Збир биланса, који је био пао са 44,1 мил. дин. у 1930 на 27,4 милиона у 1935, исказан је крајем 1937 са 36,8 мил. То значи да је у току последње две године порастао за 9,5 мил. дин. односно за 35%. У пасиви видимо да је то у вези с поновним порастом улога. Иначе, структура пасиве је необично интересантна. На 3,4 милиона сопствених долази 33,3 мил. дин. туђих средстава. То одговара

односу од 1 према 10. С обзиром на врло високи ликвидитет и сигурност заводске активе, као и на чињеницу да је знатан део улога прикупљен у „колу за штедњу” и да је, према томе, за извесно дуже време везан, тај однос се не може сматрати неповољним. Управа Штедионике више полагаје на сигурност пласмана и хармонију рокова, него на однос између сопствених и туђих средстава. Искуство из последњих тешких година је показало да она у том погледу није погрешила.

Око 92% обртног капитала пласирано је у покривне текуће рачуне, грађевинске кредите и амортизационе зајмове. Штедиона консеквентно избегава све послове који изгледају да су скопчани с неким ризиком. Чак ни у менице није пласирала више од 573 хиљ. дин., а њене хартије од вредности билансиране су са цигло 140 хиљ. Готовина је исказана са 1,7 мил. У односу на претходну годину она је повећана за скоро 1 мил. дин. „Дужници”, који претстављају, као што је споменуто, главни пласман штедионе, порасли су са 32,2 мил. крајем 1936 на 33,8 мил. дин. у 1937. Насупрот томе из биланса је ишчезла позиција „новчани заводи”, која је крајем 1936 износила још 1,35 мил.

Рачун губитка и добитка

Расходи	1934.	1935.	1936.	1937.
	у хиљадама динара			
Порези	280	267	265	245
Плате	586	531	530	635
Трошкови	409	502	508	729
Камата	556	950	683	932
Ненапл. потраж. (земљ.)	342	—	236	—
Чиста добит	131	95	100	124
Приходи				
Пренос добити	6	4	2	—
Камата	2.107	2.096	2.139	2.509
Провизија	191	245	182	156
Збир прих. или расх.	2.304	2.345	2.323	2.665

Приходи од камата су у порасту. У прошлој години износили су 2,51 мил. дин. према 2,14 мил. у 1936. Ако се узме у обзир да је у све врсте кредита пласирано око 34 мил., види се да просечна каматна стопа коју Штедиона наплаћује једва прелази 7%. То је умерено. По постојећој Уредби новчаним заводима је дозвољено да наплаћују до 10% годишње. Прошле године била је и пасивна камата већа. Износила је 932 хиљ. према 683 хиљ. дин. у 1936. Пасивна каматна стопа није мењана. На основу тога може се закључити да је поновни јачи прилив улога почео у другој половини 1936 и да се је у прошлој години наставио. Иначе, на страни расхода видимо, да су и трошкови, с обзиром на обим посла, доста умерени. Плате износе 635 хиљ., порези 245 хиљ., а сви остали трошкови 729 хиљ. Губитак на земљорадничким дуговима предатим Аграрној банци износио је 237 хиљ., и отписан је у целости већ у 1936. Иначе, Грађанска дионичка штедиона није ни у најтежим годинама банкарске кризе морала да врши отписе ненаплативих потраживања. Једино је у 1934 отписала 342 хиљ., а то је код обртног капитала од преко 35 милиона готово безначајно.

Чиста добит у 1937 износила је 124 хиљ. дин. према 100 хиљ. у претходној години. Акционарима је за прошлу годину исплаћена дивиденда од 2½%. У 1931 дивиденда је износила 5¼%, у 1932 4%, а од 1933 до 1936 по 2% годишње.

У управи су г.г.: д-р Отон Грос, Саломон Грос, Леон Грос, инж. Густав Грос, д-р Густав Рети и Симеон Зец, а у надзорном одбору налазе се господа: д-р Бранко Васербауер, д-р Лавослав Глезингер, Драгутин Штерн и Драгутин Голдбергер.